

DIMITRIJE TUCOVIĆ MUNKÁSSÁGÁNAK JELENTŐSÉGE

Dimitrije Tucović 33 évet élt. Fiatalon hunyt el, mégis teljes emberi életet élt. Kifejezte kora és megtestesítette a szerb nemzet leghaladóbb társadalmi alkotóerejét, megszabva a század első évtizedében munkásmozgalmának igazi forradalmi marxista útját.

Nagy egyéniség volt, kitűnő elme, elsőrendű szónok — de nagysága elsősorban abban volt, hogy kifejezte a szerb királyság legértékesebb társadalmi rétegét, a proletariátust, és a munkásosztály forradalmi élcsapatának vezéregyénisége lett. Nem magányos, hanem egy csoport kitűnő marxista között a legerőteljesebb egyéniség a munkásosztály forradalmi vezérkarában.

A századforduló Szerbiája megteremti a szellem óriásait, akiket megismernek a kis balkáni ország határain kívül is. A nagyvilág elismeri: Mihajlo Pupint (1858—1935), a nagy elektrotechnikust, Jovan Cvejićet (1865—1927), a földrajz- és néprajztudóst, Josif Pančičet (1814—1888), a természetbúvárt, Jovan Ikerlicet (1877—1914). De Dimitrije Tucović (1881—1914), a marxista gondolkodó és forradalmár, nem eléggé ismert és elismert még ma sem, noha — ezt nem elfogult marxistaként mondjuk — nagyobb szellem az előbb említett tudósoknál, akik mind korszakot jelölnek a maguk tudományágában.

Dimitrije Tucović munkássága azért olyan értékes, mert európai marxistaként az elméleti munkát ötvözi a szervező forradalmi tevékenységgel; a propagandaszerű újságírást, a konkrét társadalmi helyzet mélyenszántó marxista elemzésével.

Az akkori hivatalos Szerbia burzsoá nagyságaival, Nikola Pašić (1845—1926) és Stojan Protić (1857—1923) burzsoá politikájával szemben, egy más balkáni és nemzetközi politikát — a marxista proletárpolitikát állította szembe. A szerb nemzet forradalmi hagyományaira támaszkodott, az 1804-es nemzeti burzsoá forradalmi felkelésre, Svetozar Marković (1846—1875) szocializmust hirdető ifjú mozgalmára, a hirtelen

gazdagodó szerb burzsoázia ellen állandóan zendülő póri Szerbia szabadságseretetére és haladóbb társadalom igényére.

Saját környezete és dolgozó népe adottságából kiindulva, a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom eszmei fegyvertárából merítve képes volt korszakot jelentő harcot, társadalmi megmozdulást indítani, szellemi erjedést előidézni az akkori Szerb—Szlovén—Horvát Királyságban.

Köréhez tartozott tanítómestere, Radovan Dragović (1878—1905) és kortársai, Dušan Popović (1884—1918) meg Filip Filipović (1879—1938) — mind a hárman elmélyült marxisták és élvonalbeli forradalmárok. Az első kettő nem érte meg, hogy az első világháború után a már megalakult Jugoszláv Kommunista Pártban is küzdjön. Filip Filipović viszont a párt egyik irányítója, a kommunista képviselők vezetője lett az alkotmányozó törvényhozásban, és az ő listája kapta meg Belgrád lakosságának bizalmát a városi vezetőség első választásain. Dragovićyal és Popovićyal a proletársors akkori átka, a tüdőbaj végzett. Filipović elvtárs meg Kun Béla sorsában osztozott, a sztálini személyi kultusz áldozata lett 1938-ban. Kívülük még két proletár vezetőt is meg kell említenünk: Dragiša Lapčevićet (1864—1939) és Trisa Kaclerovićot (1879—1964). Ők voltak Dimitrije Tucović, a nagy forradalmár, a sokoldalú szellemóriás harcostársai.

Joghallgatóként Belgrád munkásszakszervezeteiben tevékenykedett, fejlesztette és erősítette őket. Miután Szerbia alkotmányos monarchia lett, az 1903-ban megalakított Szerb Szociáldemokrata Párt egyik vezéralakja. 22 éves korában a pártlap, a Radničke novine főszerkesztője. 1908-ban, 27 éves korában a Szerb Szociáldemokrata Párt titkára és vezéregyénisége élete végéig.

Elmélyült, forradalmi dialektikus gondolkodásmódja lehetőséget adott arra, hogy nem is egy esetben a marxizmus lenini megújulásának előhírnöke lett. Törvényszerű tételekben és alkotó módon, tudományosan kifejtett gondolatai egybevágtak a XX. század marxizmusával, Lenin elméletével. Ezért nemcsak az 1903. év, az a legkevésbé példázza az egy időben megalakult két forradalmi marxista szociáldemokrata munkáspárt rokonvonásait.

Megvédte a szerbiai munkáspártot a reformizmus és a szindikalizmus veszélyétől. Határozott irányvétellel kidomborította a párt osztályjellegét, elhatárolva a pártépítést a kispolgári politikai és eszmei befolyástól. Sikeresen megküzdött az anarchoszindikalizmus és az úgynevezett „közvetlen akció” anarchista-terrorista irányzatával is.

Marxista tudományos kutatómunkája is sokrétű volt. Azt, amit tudományos marxista elemzésében nyújtott: A Szerb—Szlovén—Horvát Királyság társadalmi fejlődése és gazdasági helyzete, a párt osztályjellege és a szakszervezeti tevékenység, a nemzeti felszabadító mozgalmak, a hazai, a cári Oroszország és az Osztrák—Magyar Monarchia imperializmusa, a II. Internacionálé és külön az ausztromarxizmus opportuniz-

musa a balkáni kérdésben — mind olyan témakör, amelyeket ha ma is tanulmányozunk, nem nélkülözhetjük Tucović írásait.

Életműve azért nagy, mert a társadalmi valóságból fakad, magába foglalja a marxizmus lenini értékeit, és mert a hazai harcot mindig a nemzetközi viszonyokba helyezve széles horizontot tár a párt vezette munkásosztály, a haladó Szerbia elé. Ezért alkotó munkássága teljes nagyságában csak a jövőben bontakozik ki.

Irodalom

Dimitrijević, Sergije: Dragović V. Radovan (1878—1905), Droparić válogatott írásai (7—158. old.)

Dimitrijević, Sergije: Dušan Popović (1884—1918). Bevezető tanulmány a belgrádi Prosveta 1951. évi Popović válogatott kötetében (7—39. old.)

Dragović, Radovan: Izbor članaka, Prosveta, Belgrád, 1954.

Istorijski arhiv Komunističke partije Jugoslavije, tom III Socijalistički pokret u Srbiji 1900—1919, Istorijsko odeljenje Centralnog komiteta KPJ, Beograd, 1950.

Istorijski arhiv Komunističke partije Jugoslavije, tom IV, Socijalistički pokret u Bosni, Vojvodini i Makedoniji, dodatak: Prva balkanska socijaldemokratska konferencija (25., 26. i 27. decembra 1909. g. — po starom) str. 260—293, Istorijsko odeljenje Centralnog komiteta KPJ, Beograd, 1951.

Keclerović, Frisa: Predgovor, Izabrani opisi D. Tucovića, knjiga I, Prosveta, Beograd, 1949., str. 7—48.

Popović, Dušan: Izabrani opisi, Prosveta, Beograd, 1951.

Ratković, Dr. Radoslav, utószó a belgrádi Radnička štampa D. Tucović 1914-ben megjelent Srbija i Albanija c. könyvének korhű újrayomásához, 120—128. old.

Rehák László: Az első átfogóbb könyv Dimitrije Tucovićról, a marxista gondolkodóról és nagy forradalmárról, Létünk, III. évf. 4. sz., 199—204. old.

Savrčević, Dr. Desanka: Društvena i politička teorija i kritika u radovima D. Tucovića, Rad, Beograd, 1972.

Tucović, Dimitrije: Izabrani spisi, Prosveta, Beograd, 1919.

Tucović, Dimitrije: Srbija i Albanija, Jedan prilog kritici zavojevačke politike srpske buržoazije, Nova štamparija Save Radenkovića i brata, Beograd, 1914. (Reprint: Radnička štampa, Beograd, 1974.)

Rezime

Značaj životnog dela Dimitrija Tucovića

U napisu se ističe da među velikim ličnostima ondašnje Srbije na prelazu iz prošlog u ovaj vek, M. Pupin, J. Cvijić, J. Pančić, J. Skerlić, kojim svi obeležili razdoblje u određenoj naučnoj oblasti, ličnost i životno delo Dimitrija

Tucovića nije se čak ni do današnjeg dana dovoljno afirmisalo iako ono nadvišuje velikane svoga vremena. Životno delo Tucovića, koje sjedinjuje i sebe i praktičnu revolucionarnu aktivnost sa produbljenom marksističkom analizom obeležava epohu u razvoju Srbije i afirmacije proletarijata ove zemlje. Značaj Tucovića je u tome što nije bio usamljena veličina, već najznačajnija ličnost u krugu kojeg su činili R. Dragović, D. Popović, F. Filipović, D. Lapčević, T. Keclerović. U radu se zatim ukazuje na značajne elemente u praktičnoj revolucionarnoj aktivnosti Dimitrija Tucovića i na važnije oblasti, koje je u svojim istraživanjima obrađivao. Zaključuje se: Životno delo Dimitrija Tucovića je veliko zato što je nikao sa tle sopstvene društvene stvarnosti, uključuje u sebe najživotnije elemente stremjenja savremenog marksizma i zato što borbe na sopstvenom tlu stavlja u pravilne međunarodne relacije, otvara široke horizonte pred radničkom klasom koju predvodi njegova partija i pred čitavom slobodarskom Srbijom. Zbog toga će se životno delo Dimitrije Tucovića tek u budućnosti afirmisati u svojoj veličini.

Summary

The Importance of the Life-Work of Dimitrije Tucović

The article emphasizes, that the great figures of Serbia at the turn of the century, like M. Pupin, J. Cvijić, J. Pančić, J. Skerlić, marked that period in a certain scientific field, the personality and life-work of Dimitrije Tucović has not been recognized enough even today, although it excels the notabilities of his time. The life-work of Tucović, expressing practical revolutionary activity with a serious Marxian analysis, marks a period in the development of Serbia and in the success of the proletariat in this country. The importance of Tucović is in the fact, that he was not a lonely notability, but the most important one in the circle to which belonged R. Dragović, D. Popović, F. Filipović, D. Lapčević, and T. Keclerović.

The article points out the important elements in the practical revolutionary activity of Tucović, and also other important fields which he treated. Conclusion: The life-work of Dimitrije Tucović is great, because it developed on the ground of his own social reality, it includes the most essential elements of the aspiration of modern Marxism, and because struggles on one's own ground, placed into right international relations, opens wide horizons for the working-class, led by its party, and for all freedom-loving Serbia. Therefore, the greatness of the life-work of Dimitrije Tucović will prove itself in the future.